

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО
АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

*III Міжнародні науково-практичні читання
пам'яті академіка Анатолія Авдієвського
6 – 7 березня 2019 року*

Київ -2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ МИСТЕЦТВ
ІМЕНІ АНАТОЛІЯ АВДІЄВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ВСЕУКРАЇНСЬКА МУЗИЧНА СПІЛКА
АСОЦІАЦІЯ ДІЯЧІВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

СУЧАСНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА

ВИПУСК III

МАТЕРІАЛИ

**III Міжнародних науково-практичних читань
пам'яті академіка Анатолія Авдієвського**

***НПУ імені М.П. Драгоманова
КИЇВ – 2019***

УДК 371.134:78

Сучасна мистецька освіта: матеріали III Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. Випуск III /Укл.: доктор пед. наук, проф. А.В. Козир. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. – 374 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 22 червня 2019р.).

Л.П. Степанова

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики
музичної освіти, хорового співу і диригування
факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського
НПУ імені М.П. Драгоманова*

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ЕФЕКТ ЗАНЯТЬ ФОЛЬКЛОРОМ

Сучасна людина губиться в безмежних потоках інформаційного простору, стрімкому ритмі життя, їй доводиться долати негатив, що спричиняє неврози, постійно боротися зі стресами. Тому "у нашому суспільстві музика допомагає людині подолати хворобливе відчуття відчуження, реалізувати благодатне переживання цілісності свого буття, гармонізувати свій стан". [4, с. 7]. Що вже говорити про дітей, особливо молодшого шкільного віку!

Сьогодні, коли навантаження молодших школярів, особливо першокласників, збільшується, дитина відчуває інформаційне перенавантаження, у неї з'являються емоційні та м'язові затиски. На уроках вона вчиться концентрувати увагу, вчиться просто сидіти спокійно, сприймаючи матеріал, або виводячи літери в зошиті. Але на урок музичного мистецтва дитина входить як у інший світ. Там вона теж вчиться, але разом з тим отримує емоційне розвантаження: дитина має можливість звільнитися, хоча б частково, від м'язових затисків у процесі ритмічних вправ, імпровізованих пластичних рухів під музику, що вивільнює її емоції.

Якщо урок музики сприймати не тільки як урок мистецтва, а й творчості, тоді він буде уроком емоційного розкріпачення, релаксації та налаштування на позитивні емоції. А це вже момент справжнього оздоровлення з царини музикотерапії. "На сьогоднішній день оволодіння методами профілактики емоційно-стресових станів і неврозів, нормалізація душевного стану людини за допомогою музичного мистецтва – актуальний прогресивний напрям не тільки профілактичної медицини, але й корекційної педагогіки" [3, с. 65]. Цей

напряму постійно збагачується новими експериментальними дослідженнями і знахідками. Можливості музикотерапії широко представлені у роботах В.Петрушина, Г. Побережної, З. Ленів, Г.Самсоної, С. Шушарджан та ін.

Оскільки музично-естетичне виховання дітей на етнонаціональній основі є найбільш природним, напрошується припущення щодо музично-терапевтичного ефекту у процесі інтенсивної роботи на українському народнопісенному матеріалі з розвитку поліфонічного слуху молодших школярів під час уроків музичного мистецтва. На початковому етапі, коли формування в учнів інтересу до поліфонічної музики проходить шляхом збагачення їх слухового та виконавського досвіду творами українського народнопісенного мистецтва, забезпечується опанування учнями дитячого музичного фольклору (колискові, пісні-ігри, пісні-забавлянки, календарно-обрядові пісні). Велике значення на цьому етапі мають пісні-ігри з елементами танцю (наприклад, пісні-ігри зі збірника В.Верховинця “Весняночка”), за допомогою яких відбувається емоційне розкріпачення дітей, розвиток відчуття ритму, відчуття народної орнаментики танцю.

Накопичення музичних вражень, розвиток уваги, уяви та пам'яті, відчуття ритму, формування позитивного ставлення до поліфонічних творів на фольклорному матеріалі та потреба включатись у навчальну діяльність з їх вивчення мають дати терапевтичний ефект на зразок фольклоротерапії. Цей термін наводить у своїх дослідженнях А. Афанасьєва в межах арт-терапії на основі апробованого в педагогічній науці методу казкотерапії [1]. В метод фольклоротерапії окрім казок вводиться широке коло творів народної творчості різних жанрів (прислів'я, дитячий фольклор, пісні, хороводи), над якими ведеться комплексна робота. Фольклор трактується як культурно-етнографічний комплекс. Синкретична природа фольклору вміщує різні види народної художньої творчості: словесно-музичний, музично-хореографічний, ігровий, драматичний, що й підказує доцільність їх опанування в комплексі.

Терапевтичний ефект занять фольклором підтверджений А. Афанасьєвою експериментально в петербурзькій гімназії №470 під час проведення інтегрованих уроків літератури та додаткових занять. Результати експерименту, проведеного нами у початкових класах спеціалізованої школи № 115, підтверджують припущення щодо музично-терапевтичного ефекту у процесі розвитку поліфонічного слуху молодших школярів на українському народнопісенному матеріалі під час уроків музичного мистецтва.

Практика показує, що на початковому етапі роботи з молодшими школярами у процесі розвитку в них поліфонічного слуху важливе місце посідає візуалізація поліфонічної фактури, що відбувається шляхом переведення художнього твору з мови одного виду мистецтва на інший, тобто, переведенням музичного твору в орнамент, український розпис – твори декоративно-ужиткового мистецтва. Графічне зображення мелодичної лінії сприяє формуванню спрямованості сприйняття на мелодичну горизонталь, що в подальшій роботі розвиває уміння виокремлювати та прослуховувати в хоровому або інструментальному поліфонічному творі конкретний мелодичний голос. Вирішення завдання візуалізації поліфонічної фактури відбувається на перетині музичного та образотворчого мистецтв і проводиться поетапно.

На першому етапі дітям пропонується використати колір для позначення емоційного сприйняття характеру мелодії (пісні без супроводу), що всіма учнями виконується із задоволенням. У процесі цієї роботи присутній момент релаксації. До речі, серед практичних завдань арт-терапевтів при роботі з образотворчими матеріалами є, зокрема такі, як: малювання щасливої лінії, м'якої лінії, печальної, сердитої, наляканої тощо. В якості тем для малюнків використовуються фантазії, розповіді, рухи, звуки [2, с. 31]. Наступний крок на шляху візуалізації поліфонічної фактури – графічне зображення руху мелодії з її підйомами і спадами, проведення суцільної лінії – хвилястої, або прямої, хвилястої з гострими кутами – зигзаг, або пунктирної – рисочками, чи крапочками. Якщо врахувати, що графічне зображення подається у кольорі,

знову можна говорити про момент психологічного оздоровлення дітей. Далі застосовується метод образних аналогій у програмних творах, в яких кожен голос має свою образну характеристику. Свої відчуття (від характеру музичного образу і мелодичної лінії) діти втілюють на папері, зображуючи два різні настрої, характери, різні персонажі різними кольорами, різними лініями – двома однаково плавними хвилястими лініями, або плавною хвилястою і ламаною з гострими кутами лініями тощо.

Ці лінії можуть переплітатися, якщо розглядається імітаційна поліфонія; розташовуватися в певному порядку одна над одною, якщо мова йде про імітаційну та контрастну поліфонію; розгалужуватися на кілька ліній, ”розбігатися“ та знову ”збігатися“ в одну лінію, коли мова йде про підголоскову поліфонію. Створення “музичних” орнаментів, з одного боку, є одним з прийомів у вирішенні навчальних завдань з розвитку поліфонічного слуху, а з іншого – вправою з релаксації, що підтверджує психологічний аналіз робіт учнів. Тож, можна констатувати, що при застосуванні методу образних аналогій для візуалізації поліфонічної фактури у роботі з розвитку поліфонічного слуху учнів спостерігається стійкий терапевтичний ефект. Отже, застосування на уроках музичного мистецтва фольклорного матеріалу в його синкретичній єдності із національним орнаментом не лише сприяє розвитку у дітей поліфонічного слуху, але й впливає на глибини їх музичної свідомості, що породжує позитивні емоції та має терапевтичний ефект.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва А. Б. *Фольклоротерапія: здоров'єсберегаючий ефект занять народним творчеством* / А.Б. Афанасьєва // *Педагогіка культури*. – СПб., 2010. – № 9. – С. 17–21.
2. Киселева М. В. *Арт-терапія в роботі з дітьми. Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми* / М.В.Киселева. – Переизд. – СПб. : Речь, 2012. – 160 с. : ил.
3. Побережная Г. И. *Музыка в детской душе* / Побережна Галина Іонівна – К. : Українське агентство інформації та друку “Рада”, 2007. – 80с.
4. Побережная Г. И. *Музыка и психика: Слушать душой* / Б.Любан-Плоцца, Г.Побережная, О.Белов. – К. : “Адеф-Украина”, 2002. – 200с.